

Indhold

KAPITEL 1

CELLERNE

LEVENDE ORGANISMER	9
FORSKELLIGE CELLETYPEN	10
Prokaryoter.....	10
Eukaryoter	13
Cellemembranen.....	14
Cytoplasma og cytosol.....	14
Cellekernen	14
Mitochondrier	15
Ribosomer	16
ER.....	16
Golgiapparatet	16
Lysosom og peroxisom.....	16
Cytoskelet.....	17
Chloroplast.....	18
Vakuole.....	18
Cellevæg.....	18
CELLEMEMBRANENS OPBYGNING OG FUNKTION ..	19
Cellemembranens proteiner	21
Cellemembranens transportprocesser	22
CELLEVÆKST OG CELLEDELING.....	27
Binær fission	27
Knopskydning.....	29
Cellecyklus hos den eukaryote celle	29
MITOSE	32
Antallet af celler tilpasses løbende.....	34
Ukontrollerede celledelinger	35
Myostatin hæmmer muskeldannelse.....	36
MEIOSE	37

KAPITEL 2

CARBOHYDRATER, LIPIDER OG PROTEINER

CARBOHYDRATER.....	40
Opbygning af carbohydrater	42
Monosaccharider	43
Disaccharider	46
Polysaccharider	48
LIPIDER	51
Triglycerider og fedtsyrer.....	52
Phospholipider	59
Steroider	59
Transport af og med lipider.....	60
PROTEINER OG ENZYMER.....	60
Proteiners byggesten er aminosyrer	61

Proteiners strukturniveauer	63
Enzymer.....	68
Lactoseintolerans	73
Proteiners og enzymeres stabilitet	75

KAPITEL 3

FORDØJELSEN

FORDØJELSEN BEGYNDER I MUNDEN	79
SPISERØRET OG FORDØJELSESKANALENS MUSKELBEVÆGELSER	80
FORDØJELSEN FORTSÆTTER I MAVEN.....	80
HORMONER REGULERE FORDØJELSEN.....	82
TYNDTARMENS FUNKTION.....	83
Fordøjelse af carbohydrater.....	83
Fordøjelse af protein	84
Fordøjelse af lipider	84
NÆRINGSSTOFFERNES OPTAGELSE	86
Optagelse af monosaccharider.....	86
Optagelse af aminosyrer og peptider	87
Optagelse af lipider	88
TYKTARMENS FUNKTION	88
CARBOHYDRATER OG BLODGLUCOSE	90
Glykæmisk indeks.....	92
DIABETES.....	92

KAPITEL 4

DNA'S OPBYGNING OG FUNKTION

DNA'S OPBYGNING	96
Dannelse af helixstrukturen	97
DNA'S ORGANISERING I ET KROMOSOM	98
Eukaryote celler har histoner.....	98
REPLIKATION AF DNA.....	99
DNA-ANALYSER	103
Genetiske tests	104
Isolering af DNA.....	105
PCR	106
Gelelektroforese.....	108
FRA DNA TIL PROTEIN - PROTEINSYNTSE	110
RNA's struktur	110
Transskription	111
Modifikation af RNA.....	112
Den genetiske kode	113
Ribosomer, rRNA og tRNA	114
Translation	114
Fra polypeptidkæde til protein	116

KAPITEL 5

GENETIK	117
DNA'et er en del af kromosomerne.....	117
GENETISKE GRUNDBEGREBER	118
Gener og alleler.....	118
Fænotypen bestemmes af genotypen.....	119
Menneskets øjenfarve – et eksempel på et genetisk bestemt karaktertræk.....	119
Codominans og ufuldstændig dominans.....	120
MENDELS LOVE ER GRUNDLAGET FOR KLASSISK GENETIK	121
Krydsningsskemaer og forventede udspaltningsforhold.....	122
Rentavlende linjer og analysekrydsninger.....	123
En genetisk model er en hypotese der kan undersøges.....	123
STAMTRÆSANALYSER	124
Lactoseintolerans.....	125
KØNSBUNDEN ARV	126
X-kromosomet og dets nedarvningsmønstre.....	126
Mitochondriets kromosom har en særlig arvegang.....	128
NEDARVNING AF FLERE GENER OG MENDELS 2. LOV	130
Afvigelser fra Mendels 2. lov.....	132
Epistasi.....	132
Koblede gener.....	132
MUTATIONER FORÅRSAGER GENETISK OG FÆNOTYPISK VARIATION	134
Kromosommutationer.....	135
Kromosomtalsanomalier.....	136
Genmutationer.....	138

KAPITEL 6

MIKROBIOLOGI	141
BAKTERIER	141
VÆKST	143
Vækstfaktorer.....	144
Logistisk vækst.....	146
Vækst i en cellekultur.....	147
DYRKNING AF MIKROORGANISMER	148
Rendyrkning.....	150
DYRKNINGSMEDIER OG BIOKEMISKE TESTS	150
Selektive vækstmedier.....	151
MIKROORGANISMERS KONCENTRATION	152
Fortyndingsrækker.....	152
Pladespredning.....	153
Tællekammer.....	154
Tætheden af en kultur.....	154
MIKROORGANISMER I PRODUKTION	156
Mælkesyrebakterier.....	156
Yoghurtproduktion.....	157
Ost.....	162
Andre fermenterede fødevarer.....	164

KAPITEL 7

EVOLUTION	167
BIOLOGISK VARIATION	167
NATURLIG SELEKTION	169
JORDENS ARTER ER ALLE BESLÆGTEDE	170
Artsdannelse og genetisk variation.....	171
Taksonomi – læren om levende organismers slægtskab.....	173
Konstruktion af stamtræer.....	176
DARWINS FINKER	176
MULTIRESISTENTE BAKTERIER	178
Udvikling af resistens.....	179
Smal- og bredspektret antibiotika.....	180
EVOLUTION OG NATURLIG SELEKTION I VIRUS	180
Naturlig selektion i virus.....	181
Coronavirus i dyr og mennesker.....	182

KAPITEL 8

NERVESYSTEMET	185
NERVESYSTEMETS OPDELING	186
CELLERNE I NERVESYSTEMET	187
Neuroner.....	187
Gliaceller – hjælpeceller i nervesystemet.....	189
BLOD-HJERNE-BARRIEREN	190
NERVEIMPULSEN	191
Hvilemembranpotentialet og aktionspotentialet... ..	191
Spændingsstyrede ionkanaler.....	194
Synapsen.....	195
NEUROTRANSMITTERE	197
NEURO-RECEPTORER	199
Opbygning og binding til neuro-receptorer.....	200
CENTRALNERVESYSTEMETS OMRÅDER	203
Hjernen.....	203
Storhjernen.....	204
Det limbiske system, hippocampus og belønningssystemet.....	204
Hjernestammen og hjernebjælken.....	206
Lillehjernen.....	206
Grå og hvid substans.....	206
HJERNENS STOFSKIFTE	207
UBALANCE I NERVESYSTEMET	207
SMERTE	208
Behandling af smerte.....	212

KAPITEL 9

HORMONER	213
HVAD ER HORMONER?	213
Frigivelse af hormoner.....	213
REGULERING AF HORMONNIVEAU	216
Hormonsignalet overføres til målceller.....	216

PEPTIDHORMONER	217
Kort om insulin og glucagon	217
Peptidhormonsyntese	219
Peptidhormoner bindes til receptorer i cellemembranen	221
Receptorprotein-tyrosinkinase	222
G-protein-receptor	223
AMINOSYREDERIVATER	225
Adrenalin og noradrenalin	225
STEROIDHORMONER	226
Cortisol	228
STRESS	229

KAPITEL 10

FORPLANTNING

UKØNNET OG KØNNET FORMERING	231
MANDEN	233
Mandens kønshormoner	233
Produktion af sædceller	235
Sædcellens opbygning	237
Udløsning	238
KVINDEN	238
Kvindens kønshormoner	238
Menstruationscyklus	241
BEFRUGTNING OG GRAVIDITET	243
Graviditetstest	245
FOSTERDIAGNOSTIK	247
Doubletest og nakkefoldsscanning	247
Kromosomtalsundersøgelse	248
HVORNÅR ER DET TID TIL AT FÅ BØRN?	249
DET KAN VÆRE SVÆRT AT BLIVE GRAVID	250
Kvindes fertilitet	250
Mænds fertilitet	251
Hormonforstyrrende stoffer	251
FERTILITETSBEHANDLING	252
Insemination	252
IVF-behandling	253
Mikroinsemination	254

KAPITEL 11

TOKSIKOLOGI

	255
KEMISKE FORBINDELSER OG OPLØSELIGHED	256
BIOAKKUMULERING OG BIOMAGNIFICERING	257
DE SKADELIGE POP'ER	258
DDT	258
PFOS og PFAS	260
NÅR HORMONBALANCEN FORSTYRRES	262
Hvordan virker de hormonforstyrrende stoffer?	263
Påvirkning af kønshormonbalancen	265
Påvirkninger i fostertilstanden har afgørende betydning for mænds fertilitet	267
Tidlig pubertet	270
Hormonforstyrrende stoffer i vandmiljøet?	270
RISIKOVURDERING AF TOKSISKE STOFFER	271
LD ₅₀ og LC ₅₀	271
Grænseværdier	272
Effektstudier og biomarkører	272

INDEKS	277
BILLED- OG KILDELISTE	283